

Fantastic, identitate și universalitate în proza Gabrielei Melinescu
Fantastic, identity and universality in the prose of Gabriela Melinescu

Drd. Maria Dobrinou

Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați

Abstract: Within the landscape of post-war Romanian literature, in which the works of some great writers were either enslaved to the communist regime, becoming instruments of the new ideology, or declared manifestos, written in a relationship of hostility or indifference towards this period that made many writers choose the path of exile, the work of Gabriela Melinescu, who in 1975 chooses to settle in Sweden, has become, both for unskilled readers and for exegetes, a labyrinth of metaphors and parables, a mosaic of her deepest experiences, to which her generosity makes us witnesses, confronting us with an increasingly complex and surprising hermeneutics. The author managed to transform the insignificant elements of existence into significant ones, showing, through her novels and short stories, but also through her journal, that the true meaning of existence must be sought in the seemingly insignificant aspects of life. What matters is not the extraordinary, but the events in which the characters are made to act, which, at a first reading, appear to be trivial, insignificant, but whose understanding entails an approved training of specialized critical thinking and analysis.

Keywords: prose, fiction, fantastic, identity, meaningful

„După sinuciderea tatălui meu am simțit crunt că dictatura din țara noastră nu-i ucidea numai fizic pe oameni, ci ea le putea deforma fizicul și caracterul. Totul stagnase și nu mai primeam niciun impuls de creație. Oamenii comunicau fals. Domina teroarea de a te controla în toate împrejurările. ...nu aveam de gând să părăsesc țara dacă nu aș fi fost atât de tracasată de poliție și securitate și chiar de vecini și unii colegi” [Christi, A., *Banchetul de litere*, 2006:186] îi mărturisește Gabriela Melinescu Aurei Christi în dialogurile din *Banchetul de litere*, unde autoarea își deschide sufletul, alături de alte nume mari ale literaturii române, precum Ana Bladiana, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Ion Vianu și alții.

Acesta a fost contextul în care scriitoarea, deși consacrată în România, alege să plece în Suedia, începând cu 1975, după ce îl întâlnește pe editorul suedez Rene Coeckelberghs și unde avea să scrie cinci volume de *Jurnal suedez*, alte cinci volume de poezie și alte nouă volume de proză, din care amintim: *Zeul fecundității* (1977), *Lumină spre lumină* (1993, poezie), *Copiii răbdării* (1979, Oslo), *Lupii urcă în cer* (1981), *Regina străzii* (1988, apărut și în franceză, la Many, Paris), *Omul pasăre* (1991), *Schimbare de pene* (1998), *Acasă printre străini* (2003).

Gabriela Melinescu este, așadar, unul dintre succesele literaturii române peste hotare, reușind să aducă aspecte ale culturii de pe meleagurile noastre în Nordul îndepărtat al Europei, în Suedia, țară care a adoptat-o începând cu anul 1975. Poetă de succes înainte de plecarea din România, inspirată probabil și de relația de lungă durată pe care a avut-o cu Nichita Stănescu, câștigătoare de altfel și a Premiului Uniunii Scriitorilor în anul 1972 pentru volumul *Jurământul de sărăcie, castitate și supunere*, și-a continuat activitatea literară în Suedia, publicând cinci volume de versuri și nouă volume de proză în limba suedeză, fiind recompensată de două ori cu premiul Academiei Suedeze « De Nio », pentru *Omul pasăre*, în 1991 și pentru romanul *Acasă printre străini*, în 2003.

Autoarea nu și-a uitat nicicând rădăcinile românești, continuând să publice, după 1989, în țara noastră antologii de poezii, romane, cărți de memorii, dar și traduceri din limba suedeză a unor reputați scriitori din această țară, cum ar fi August Strindberg sau Swedenborg. Romanul *Acasă printre străini* (Hemma utomlands), apărut la Editura Polirom în anul 2004, în traducere din limba suedeză, și premiat de Academia Suedeză, este unul profund autobiografic, fiind povestea unei românce emigrată în Suedia, care s-a stabilit acolo, dar care nu își uită niciun moment țara de unde a plecat și unde dorește să revină.

Alter-ego-ul autoarei își construiește reîntoarcerea în mai multe ipostaze: deși primordială este realitatea și anume amintirea palpabilă a propriei patrii, pînă vizitarea Bucureștiului, cu prilejul unei lansări de carte, totuși amintirile din copilăria plină de obstacole sufletești, de iubiri trecătoare, dar pline de profunzime, de imaginile părinților săi și de tot ceea ce ei reprezintă, nu îi dau pace și ele sunt ceea ce o fac în fiecare zi să revină la gândurile de peste ani, care o determină un singur lucru - să nu uite. Cum

altfel se pot interpreta rândurile de dor aduse unui simplu obiect culinar, dar profund românesc, care este mămăliga:

„Lumina nașterii mă are încă în grijă. Ea face să se ivească în mine dorul de peisajul în care am mâncat primele îmbucături – când mama nu m-a mai alăptat. Atunci a început să-mi dea o hrană aurie din mâinile ei răcoroase. Era mămăliga, de neuitat, ori polenta, cea care seamănă soarelui. Numele român al fierturii de mălai, « mămăligă », vine din sanscrită și înseamnă « legătura mamei ». Să mănânci felul acesta țărănesc, mămăliga, înseamnă a-ți aminti de naștere și de stingere. De câte ori sunt prinsă de dorul de acasă, iau ceaunul de tuci, îl umplu cu apă sărată și-l pun pe foc. Apoi torn lent câte puțin mălai în apă clocotindă și o amestec cu grijă, cu o lingură de lemn, până simt că a devenit o masă tare de culoarea șofranului, care aburește ca un soare de bucătărie, mic și nou-născut. Fac aceleași mișcări ca mama, atunci când răstorn mămăliga pe un fund de lemn rotund.” [1]

Spațiul suedez, cu toate dificultățile și ciudățeniile lui, avea să-i devină scriitoarei noul mediu propice creației, așa cum însăși Gabriela Melinescu îi mărturisește Aurei Christi:

„Nu a existat nicio frântură în destinul meu, am reluat viața și creația de acolo de unde stagnera și am dus-o armonios mai departe. În lumea dificilă a nordului am găsit noi impulsuri creatoare, toate cerând o muncă intensă. Cert, exilul este o pierdere, a prietenilor, a limbii, dar și o inițiere într-o altă cultură, în care mi-am creat noi euri, dezvoltându-mă în ele. N-am pierdut nicio calitate veche ci numai am adaptat-o noilor condiții din cadrul culturii în care trăiam mai departe.” [Ibidem: 187]

Coperta romanului *Regina străzii*, apărut în 1997, conține aprecierea scriitoarei suedeze Birgitta Trotzig, care spune despre Gabriela Melinescu că „este unul dintre cei mai importanți și originali scriitori ai literaturii suedeze,” alături de cea a lui Olle Brandt, de la publicația suedeză Signum, care afirmă: „Stilul Gabrielei Melinescu este cinic și senzual și, în mod paradoxal, integrează descrierile cele mai violente și tragice într-o perspectivă cosmică plină de poezie. Proza ei este invadată de viziunea unei reconcilieri și purificări universale” și cea a lui Dan Cristea, care spune: „Plină de durere, dar și de înțelepciune, cartea Gabrielei Melinescu are și calitatea de a se citi pe nerăsuflăte, producând o mare surpriză, cred, în proza română contemporană.”

„Atunci când pierzi un prieten, în momentul acela un nou prieten e pe drum” este motto-ul pe care-l alege Gabriela Melinescu pentru romanul *Acasă printre străini* care are pe copertă descrierea publicației cotidiene suedeze, Dagens Nyheter, „seamănă cu o frumoasă muzică de cameră în patru părți: primavara, vara, toamna și iarna. Schimbările anotimpurilor eliberează memoria, astfel încât totul se ridică din adânc la suprafață. Dar scopul scriitoarei nu este reamintirea, ci deschiderile, înlănțuirile libere și asociațiile poetice despre exil și timp, „în timp ce tabloidul suedez *Aftonbladet* adaugă: „Melinescu scrie o carte despre xenofobie, examinând conceptul de «acasă» și de «străinătate», punând întrebări care ne ating profund, pe tema exilului, alăturându-se prin aceasta celor mai buni scriitori de la noi.”

În fiecare manifestare a noii sale vieți, există cel puțin un element care îi aduce aminte de patria pe care a părăsit-o: prietenul său cel mai bun de la Centrul de Presă la care lucrează este un evreu în vârstă care a plecat tot de la București și pe care și-l aduce aminte cu orice ocazie; admirația sa pentru regele Karl al II-lea vine și din călătoria incognito pe care acesta a fost forțat să o întreprindă din Moldova, prin Țările Române, până în Suedia natală; autorii pe care îi traduce în limba română și prilejul care i se deschide de a pleca la București, pentru lansarea cărților traduse. Totul până la identitatea cu viața autoarei, care nu a încetat să se re apropie de țara pe care a părăsit-o în anii 1970.

Reluând ideile din *Jurnal suedez*, apărut la aceeași editură, Polirom, romanul își construiește întreaga structură pe exilul occidental al unui cetățean român, dar care nu își dorește în orice moment să se reîntoarcă, fiind mulțumit de noua sa patrie, de noii săi prieteni, cu excepțiile de rigoare, dar care, prin multiplele legături pe care le are cu patria-mamă sau cu ramificațiile acestora, pe care nu le dorește, dar nici nu le poate evita, trebuie să se întoarcă, măcar pentru o scurtă perioadă de timp și, astfel, timpul să aibă răbdare și cu ea.

Autoarea și personajul principal al romanului, aflate sub pseudonimul de Luli Pelican, au un singur inamic pe care trebuie să reușească să îl învingă, să îl suprimă și anume *timpul*, una din teme predilecte ale autoarei, asociat unei alte teme predilecte, aceea a *luminii*.

„Timpul nu este o cantitate, este mai curând o calitate, asemenea strălucirii de pe cer deasupra pieței Sergel, acolo unde porumbeii zboară în cercuri și spirale. În locul acela poți vedea că timpul există, dar nu se poate măsura. În zilele de vară, la amiază, timpul este întrerupat de o femeie îmbrăcată ca regina

luminii... Timpul este poate o femeie, nu orice femeie, ci o făptură de basm care niciodată nu poate fi măsurată în minute și secunde.” [Melinescu, *Acasă printre străini*, 2003:25]

Structurat sub forma celor patru anotimpuri – iarna, primăvara, vara și toamna – romanul este o alegorie poetică a exilului românesc sub aspect sufletesc, dorința de a-și revedea țara fiind atât de puternică, încât fiecare gând, fiecare faptă sunt transpuse pe fundal românesc, neputându-se elibera de amintirile de demult: „Timpul continua să rămână suspendat- eu puteam din nou să mă plimb printre siluetele copilăriei. ...Era ca și cum timpurile se regăseau între ele.” [Ibidem: 46]

Pe de altă parte, *focul* cathartic, purificator, o altă temă aproape ubicuă în scrierile Gabrielei Melinescu, devine background și motiv de reflecție filosofică și mistică, atunci când descrie arderea bibliotecii, care simbolizează futilitatea vieții și distrugerea înțelepciunii și implicit a echilibrului lumii:

„Cineva a încercat să salveze Biblia rară a lui Gutenberg, care ardea mai lent, cu glasul Domnului în ea: Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni. Ce folos are omul din toată truda lui cu care se trudește sub soare? Era o imagine înspăimântătoare – cea mai mare dintre comori: memoria lumii, memoria ardea. Memoria devenea jar roșu și apoi cenușă. Mirosea a pustiire și a praf de cadavru sacrificat – ca și cum cărțile ar fi avut și trupuri și suflete.” [Ibidem: 46]

Astfel de descrieri, sinistre, care capătă dimensiuni atemporale, apocaliptice, care anunță un sfârșit iminent al lumii, în care realismul scriiturii dobândește accente naturaliste, vom întâlni și în romanul *Lupii urcă în cer*, și în nuvelele din *Ghetele fericirii*, dar și în *Jurnal Suedez*.

„Adesea îmi imaginez o lume în care nu mai există timpul. Tablouri izolate, mișcătoare, imagini închise în spațiu, în întuneric și în tăcere. Imagini îndepărtate, ce revin asemenea unor reflexe în sângele și în scheletul meu, când le dezvolt în amintire. Imagini despre mine și lumea din adâncul meu.” [Ibidem: 67]

Apetența Gabrielei Melinescu pentru descrieri de un naturalism sordid dovedește o profundă cunoaștere a curentelor literare pe care cu atâta măiestrie și luciditate estetică și psihologică le manevrează și le combină într-un tablou eclectic aproape perfect, care incriminează regimul comunist aducător de deznădejde și moarte, idee descrisă de Henri Zalis astfel:

„retorica suferinței este un mod de a numi falimentul moral al sistemului și de a-l acuza. Naturalismul – așa cum îl cunoaștem prin cele câteva mari direcții rezistente, cea franceză, germană, scandinavă – sună ca o declarație de război adresată canoanelor burgheze....Antropologia naturalistă vizează nu condiția umană în sine, cât fixația ei în formele inferioare ale vieții. Cel puțin atât timp cât existența și esența umană se anulează repetat.” [Zalis, H., *Sub semnul realului. Eseu despre naturalismul european*, 1974:10-11]

Subiectivitatea romantică cu accente naturaliste o situează pe Gabriela Melinescu, atât prin jurnal, cât și prin romanele și nuvelele sale, alături de mari diariști europeni precum Amiel sau Fromentin, ale căror opere „nu sunt numai mărturiile unor vieți interioare sporite, dar și documentele unor inteligențe lucide, înarmate pentru disecția vieții sufletești cu strașnicul instrument ascuțit pus la îndemână de stilul științific al vremii. Scriitorii dezvoltăți sub această îndoită influență ne sugerează un fel de morală a inteligenței...” [Vianu, T., *Cronica mărunță*, în *Gîndirea*, 1926: 364-365]

În cadrul proiectului *Poeți laureați ai premiului național de poezie Mihai Eminescu*, Opera Omnia, aparținând Fundației Hyperion, finanțat de Primăria Botoșani, Editura Paralela 45, în colecția „Poeți laureați ai Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”, Mircea A. Diaconu accentuează dimensiunea onirică a scrierilor Gabrielei Melinescu, *visul*, o altă temă melinesciană pregnantă, căpătând accente atât gnoseologice, cât și fantasmatic:

„Gabriela Melinescu își asumă tot mai pregnant o înțelegere mistică a lumii, știind că marile analogii nu se dezvoltă decât în vis, iar lecția pe care visul o impune este aceea a identității contrariilor. De pe poziția aceasta, vizionarismului așteptat altă dată de critica literară îi ia locul o energie primară care transpune ființa în afara corporalității ei, pe terenul ideal al esențelor. Nu vizionarismul propriu-zis (atât de vizibil în desene) hrănește poezia Gabrielei Melinescu. Nu vizionarismul gratuit, beat de obsesiile nocturnului visceral și de ale fantasmaticului. Ci acela care devine cunoaștere, adevăr, ba chiar normă existențială, manual de supraviețuire. Astfel încât, devenirea Gabrielei Melinescu este vizibilă și în opțiuni, și în expresie, iar vocea ei, inconfundabilă, asemănătoare celei a marilor inițiați, afirmă înainte de toate un mod de situare în lume, unul care, departe de umilința creștină deși cu rădăcinile în ea, înseamnă descoperirea sinelui sub foile de plumb ale realului.” [2]

Romanul autobiografic „*Mama ca Dumnezeu*” („*Mamma som Gud*”), tratează imaginea feminității prin intermediul figurii mamei și a celor două bunici ale scriitoarei. Din perspectiva exilului în Suedia, autoarea își descrie copilăria și tinerețea petrecute în România și modul în care cele trei personaje feminine i-au influențat viața și stilul literar.

Cartea Gabrielei Melinescu a fost remarcată de presa suedeză și astfel, criticul Martin Lagerholm a apreciat volumul drept o „*biografie lirică*” și îl elogiază, printre altele, pentru „proza metaforică ce se dovedește a fi nu doar iscusit ornamentată, ci și un instrument fidel de înfățișare a unei lumi totodată reale și imaginare, construită din obiecte, cuvinte și imagini.” „*Mama ca Dumnezeu*” este o carte a cărei frumusețe ușor poate fi asemuită cu cea a pânzei de mătase. Gabriela Melinescu izvodește istorii din sinele său, cum viermele de mătase își toarce firul. Caerul din care deapănă scriitoarea îl constituie noianul amintirilor sale despre întâmplări și persoane de mult petrecute din lumea aceasta. Poate fi vorba despre destinul fabulos al bunicului dinspre mamă, cel care știa totul despre prelucrarea mătăsii și care odată a cumpărat o sfoară de pământ, undeva în sudul României, acolo unde încă se mai păstrase tradiția creșterii viermilor de mătase. Poate fi vorba despre un unchi, întors în cârje de la Stalingrad. Eroul a supraviețuit groaznicelor lupte din timpul războiului cel mare, a fost rănit la ambele picioare, dar a refuzat amputarea lor, nevoind să-și lase nici o fărâmbă de trup în țara sovietelor. Poate fi vorba despre librarul bucureștean al cărui magazin a fost naționalizat de către regimul communist ori despre destinul nu mai puțin tragic al fiului acestuia ori despre Biblie. Este vorba, mai ales, despre mama scriitoarei. [3]

Cotidianul Göteborgs-Posten elogiază, la rândul său, „această colecție de amintiri despre România copilăriei și despre Stockholmul exilului, în care proza se transformă uneori în lirică, fără să dea senzația trecerii vreunui prag.” [4]

Toate aceste întâmplări sunt învăluite în faldurile unui limbaj poetic care, chiar și atunci când atinge zona unor tragice evenimente colective, precum minirevoluția culturală din 1971, colectivizarea pământurilor, naționalizarea ori pogromul de la Iași, păstrează neșifonate virtuțile materialului de calitate superioară. Cartea mai debordează și de reflecții adânci, multe dintre ele putând desemna esența unei întregi existențe umane. Așa este de exemplu cea care lămurește că „destinul unui om nu ar trebui încheiat înainte de a se fi împlinit într-o povestire”. În cartea Gabrielei Melinescu, mama naratoarei pare să fi reușit această performanță. [5]

Cartea de nuvele, *Ghetele fericirii*, apărută în anul 2006, este tradusă din limba suedeză de către autoare. Imboldul care-i animă pe eroii celor nouă nuvele ale Gabrielei Melinescu este *goana după fericire*, după împlinirea prin iubire. Un pitic îndrăgostit fără speranță de o frumoasă Alba-ca-Zapada, un evreu bătrîn care continuă să fie alături de aleasa lui și după moarte, un cântăreț de operă care ia chipul unui demon al iubirii într-un decor de feerie pe gheață – toți sunt prizonierii acestei străvechi porunci, ipostaze umane aparent ne semnificative, banale prin firescul lor. Lumea lor este un straniu amestec de fantastic și realitate, o lume în care plutește poezia și în care până și diavolul are inima tandră. „*Nu te poți separa niciodată de ceea ce ai iubit*”, crede personajul din *Bătăi de aripi*. Este, probabil, linia de forță a acestei cărți pline de lumină și melancolie.

Cartea tratează, dintr-un punct de vedere tematic și naratologic, tema *călătoriei*, o altă temă prolifică atât în textul de ficțiune, cât și în cel diaristic. Exilul și elementele care i-au marcat destinul frânt sunt transpuse metaforic în romanele sale, momente precum nașterea unui copil nedorit, orbirea lui temporară și reacția la lumină, iubirea ei pentru poetul Nichita Stănescu și pentru Rene, soțul ei, sinuciderea tatălui ei, moartea mamei și apoi cea a soțului, experiența exilului, devin metafore obsedante în opera Gabrielei Melinescu.

Așa cum afirmă Dana Pîrvan Jenaru în numărul din 3 noiembrie 2006 al *României literare*, „Gabriela Melinescu pune în fața cititorilor, fără emfază înduioșătoare, niște ființe însingurate, fragile, și prin urmare vulnerabile, niște conștiințe problematice ce stau sub semnul fiorului existențial și al jocurilor transcendente, dar pentru care iubirea, percepută deseori ca război, reprezintă vectorul existenței, atâta timp cât aceasta trezește mereu sentimente bune.”

„Ca în basmele crude ale lui Andersen, în povestirile Gabrielei Melinescu se moare înainte de orice, *moartea* alăturându-se celorlalte teme predilecte ale operei Gabrielei Melinescu. Doar că, pentru cel atent, moartea nu e decât continuarea tuturor întâmplărilor care dau sens vieții. Raiul din prozele Gabrielei Melinescu este unul intelectual, swedenborgian: cel care și-a săracit voluntar propria viață trebuie să suporte consecințele acestei sărăcirii chiar și în paradis. E felul, mereu surprinzător, al scriitoarei de a

spune – în literatură, ca și în desene – că lucrurile cu adevărat importante se obțin doar trăindu-ți viața până la ultima posibilitate”, scrie Simona Sora, la 28 aprilie 2006, în *Dilema Veche*.

Dimensiunea creștină, profund religioasă, fără să pară fanatică, a Gabrielei Melinescu, ne-o relevă și citatul din Psalmul 72, 9, al lui David, cu care se deschide romanul *Lupii urcă în cer*: „Până la cer se ridică gura lor și cu limba lor străbat pământul” [6], roman în care prozatoarea își subliniază revelația: „Atunci am intrat într-o realitate aparte și am văzut omenirea în valurile istoriei ca niște haite de lupi hămesiți, încercând să caute cu gura lor avidă cerul, după ce au consumat mai înainte pământul.” [Cozea, L., *Al doilea eu*, 2013: 133]

În lucrarea sa, *Al doilea eu*, Liana Cozea ne ajută să înțelegem mai bine viziunea scriitoarei în acest context: «Versul în analiza Sfântului Augustin „ca viziune a pasiunilor omenesti” deschide „poarta către realitatea unei noi cărți în care restul se desfășoară de la sine.” E de ajuns să mă pun în starea de a scrie, că imaginile și cuvintele vin de la sine. „Aproape de finalul romanului *Lupii urcă în cer*, se dezvăluie alegoria prin care e descrisă expansiunea istoriei stagnante, „în material, în drum către ceva dureros, dar purificator.” » [Ibidem] Coperta aceleiași cărți conține și aprecierea lui G. Dimisianu: „În întregul ei, literatura acestei importante scriitoare contemporane trebuie integrată spațiului literar căruia îi aparține și de unde vitregia vremurilor a smuls-o.”

Cele 33 de *Revelații* ale Gabrielei Melinescu, sunt, din unele unghiuri de vedere, o carte prefăcută. Când „pre-facerea” înseamnă interpretare, dar și deviere fantasmatică, facere dinainte, dar și repetare magică a ceea ce a fost și merită să rămână; minciuna (adică poezie), dar și suspendare nedefinită a facerii definitive. „Tot ce am văzut mai înainte s-a pierdut deja, trebuie să repetăm această zi, în una din zilele în care ni se va părea că nu trăim.” Revelațiile sunt jurnalul de bord al acestor zile goale, în care, cantr-o poezie a Gabrielei Melinescu, „... se roteau în umbra mirodennii/ și o durere zburătoare sferic, / un dialog nepăsător purtam/ cu cineva din întuneric”. Trupul de copil „sub pernă adormit” e scos din ațipire, numără „de la început încet” întâmplări anume, cu evlavie firească a rememorării: „stau în genunchi și luminez”; „îngenunchez, în amintiri îmi e rostul”. Cartea pune laolaltă, fără o logică aparentă, *amintiri* căzute din istoria personală în cea a generației, a epocii chiar – amintirea are nostalgii, melancolii, tristeți, dar trecerea timpului îi adaugă autenticitate, patină, o transformă în document: ceea ce povestești azi despre azi e a simplă întâmplare, ceea ce vei povesti poimăine despre azi e istorie –, și *comentarii*, eseuri, și ele atinse de aripa poeziei. Ca și în volumele de versuri, stăruitoare este oscilația, uneori dureroasă, alteori desfătă de propria-i pendulare, între *nimeni* și *pereche*. Obsesia ori, mai degrabă, dorul androginiei – androginul fiind întrupare a singurătății duble – este/ar putea fi marca poetei.

Revelațiile sunt prefăcute de o *Evanghelie a humorului*. Nu se știe de unde bănuiala pripită că „femeile urâsc în mod deosebit cărțile lui Rabelais fără să le citească”. E limpede că autoarea iubește ospățul rabelaisian, furnizând singură contra-argumente. Ea are înțelepciunea care vine din humor, dar humorul e cu totul rarefiat. Tonul singurătății melancolice, cu valențe nenumărate irealizând viața – ca la un Emil Botta, de pildă – este specific poetei. Că „poezia e poezie și viața e viața” e o pledoarie prefăcută. În fond, invocarea lui Rabelais are rostul de a introduce *tema* revelațiilor: „copilăria este un teatru burlesc plin de energii pentru a inventa lumea în fiecare zi”. În acest spațiu privilegiat al uimirii triste și înțelepte de copil precoce se petrec toate secvențele cărții. Râsul nu-i la el acasă în acest teritoriu. Aici se surâde, lăsând să se înțeleagă că înțelesurile s-au așternut în straturi nenumărate. Gesticulația rămâne esențial poetică.

Să fii copil crescut printre cimitire, în vecinătatea Crematoriului și a Abatorului și să vezi un poet cu ochiul liber înseamna să dobândești o aura. Bacovia palpită în paginile evocării. Apariția sa încetează o dată cu mărturisirea: „m-am purtat printre ei ca și cum aș fi zărit o frunză din rai”. Încă vreo douăzeci de rânduri bălesc inutil ca pentru a spulbera o vrajă, a dilua poemul venerării.

Fascinația epicului nu stă în *neelucidare* (aceasta e „partea” poeziei, a vieții și a filosofiei), ci în falsa, amăgitoare elucidare. Deschiderea are, cred, sensul șiragului de pre-făcute elucidări posibile. Distanta e de la întrebare la răspuns provizoriu. Apoi, „bucuria care nu mușcă” a scrierilor lui Caragiale ar fi de nuanțat. Tocmai „mușcătura” e cea care bucură: senzația tare a dez-pielitării brutale. Ea ține de terapeutică. De aici eternitatea sa. Impielitările generațiilor succesive încap comod pe miezul despuiat, deșucheat. Mai mult, Caragiale „face parte din șleahță” – în asta stă puterea operei sale –, chiar dacă e lucidul ei, dez-amăgitul și dez-amăgitorul. [Petras, I., *Cărțile deceniului 10*, 2003: 227]

Așadar, prezența Gabrielei Melinescu în literatura română este ingenuă și reconfortantă prin

perspectiva ei plină de prospețime de a privi lumea [7] și prin naturalețea și charmul stilului său personal bine definit. Pentru actul creator este imperios necesară liniștea. Esteticianul și istoricul literar Tudor Vianu spunea că „*cine nu se pricepe să facă liniște în sine nu poate auzi glasurile artei. Tumultul exterior le acoperă. Pacea sufletului le scoate în relief*” [8], cuvinte care se potrivesc operei Gabrielei Melinescu, care știe glasurile artei, dar care își găsește de fiecare dată liniștea în rugăciunea inimii și în arta de a scrie.

„Jurnalul este mai puțin o cronică a inimii, cât o cronică a călătoriilor, a întâlnirilor și a încercării de a scrie într-o limbă străină. Jurnalul intim poate consemna, când este cazul, doar țipetele sau tăcerile elocvente ale suferinței. Literatura dispăre, propozițiile varsă lacrimi adevărate... Jurnalul suedez a fost scris cu gândul la destinatarul public. De aceea intimismul lui este programat, menit să transmită un anumit mesaj cititorului. De aici vine, cred, caracterul livresc al discursului diaristic. Și abuzul de vise în pagină. Vise literare, vise magice, vise profetice, vise în serie, totdeauna simbolice și prestigioase pentru a putea sugera ceva profund despre dramele reale ale ființei.” [9]

Prin sondarea interioară, Gabriela Melinescu ajunge la esența umanității: *sentimentele* și dintre acestea în primul rând *iubirea*, înfățișată ca un adevărat punct nodal spre care converg toate dimensiunile vieții noastre: iubirea pentru artă (evidentă și prin numeroasele referiri la cărți și autori celebri, sau prin invocarea unor „monștri sacri” din istoria artelor plastice), iubirea pasională, senzuală, iubirea pentru prieteni (un real interes literar prezintă paginile în care sunt immortalizați prietenii scriitorii români sau suedezi), părinți, iubirea spiritualizată pentru Dumnezeu, iubirea retrospectivă țâșnită din memorii (pentru Nichita Stănescu, o absență mereu prezentă, „pe care n-am încetat niciodată să-l iubesc, pentru că dacă iubești cu adevărat asta nu trece”) , suferința născută din iubire sau prețul plătit în schimbul acesteia: „mierea transformată în fier” (*Jurnal Suedez*, p. 60, vol I) și de asemenea legătura metafizică între iubire și moarte „sunt un observator al vieții, și știu că după fericire vine nefericire și după iubire mereu moarte” (*Jurnal Suedez*, p.51, vol II). Propria-i experiență de viață și intensele preocupări pentru universul sentimentelor sunt traduse în jurnal prin accesibile cugetări aforistice, iată niște mostre: „Eros e Domnul însuși întrupat în ființă omenească”, „Căldura unei prietenii rămâne veșnică precum iubirea”, „poate că fericirea e numai căutarea ei în hățișul tulburător al zilelor”, „suferința este maestrul care ne deschide ochii și ne face să ne bată inima la un ritm înalt” sau „iubirea e plină de cruzime, neținând seamă de nimic, ea e fără legi, e o tragedie când se năpustește peste oameni” (*Jurnal Suedez*, vol. I, II).

„O auto-ficțiune transpare în orice discurs confesiv. În *Jurnal suedez* premeditarea artistică mi se pare evidentă. Una dintre marile reușite ale acestei cărți este fascinantul personaj feminin al naratoarei care stie să desprindă una de alta identități fluide, permanent inter-șanjabile: iată o fascinantă Lorelei, locuită de însuși Zeul suprem. Mâna poetului, a desenatorului îndrăgostit de suprarealism se vede lesne în acest portret, în care nu se mai poate discerne linia despărțitoare dintre fantezia literară și realitate.” (Gabriela Adameșteanu, 22)

Așa cum a reieșit din parcursul analizei noastre, traiectoria identitară și scriitoricească a Gabrielei Melinescu nu poate fi pe deplin înțeleasă decât în strânsă legătură cu istoria ei personală, care pendulează permanent între iubirea pentru Nichita, urmărirea de către Securitate, alegerea exilului, sinuciderea tatălui, moartea mamei sau a soțului ei suedez, *moartea* fiind, alături de *iubire*, cei doi poli în jurul cărora gravitează întreaga sa existență și existența umanității, în esență.

Autoarea *Jurnalului Suedez* este unul dintre scriitorii care au atras atenția exegezei, atât în spațiul literar românesc, dar mai ales în spațiul suedez, unde este apreciată și astăzi datorită talentului său incontestabil. Prin urmare, considerăm că este necesară o receptare a operei Gabrielei Melinescu, îndeosebi a prozei de ficțiune, căreia, la nivel național, nu i s-a oferit atenția cuvenită. Autoarea a reușit să transforme elementele nesemnificative ale existenței în elemente semnificative, arătând prin romanele sale că adevăratul sens al existenței trebuie căutat în aparențele nesemnificative ale vieții. Ceea ce contează nu este extraordinarul, ci întâmplările în care sunt puse să acționeze personajele, care, la o primă lectură par a fi banale, lipsite de semnificație, dar a căror înțelegere presupune o antrenare avizată a gândirii critice, concept tot mai activ în sfera educațională și în hermeneutica de specialitate.

Note finale:

[1] *Acasa printre străini. Unde este acasă pentru Gabriela Melinescu?*, <http://jovimpresii.blogspot.com/2009/05/acasa-printre-straini.html>, accesat la 30.06. 2023.

[2] https://carti.eoo.ro/stari-de-suflet_2753, accesat la 30.06.2023.

- [3]Daniel, Onaca, *Trecute-vremi-de-doamne-si-matasuri*, <https://revistacititordeproza.wordpress.com/2011/02/20/> accesat la 30.06.2023.
- [4] *Mamma som Gud – O discuție despre cel mai recent volum semnat Gabriela Melinescu*, <https://www.icr.ro/pagini/mama-ca-dumnezeu>, accesat la 22.06.2023.
- [5] Ibidem.
- [6] Gabriela Melinescu, *Lupii urcă în cer*, roman, Editura Fundației Culturale Române, Bucuresti, 1993.
- [7] Eugen, Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent. Poezia română contemporană*, Ed. Eminescu, București, 1975, p.430.
- [8] Victor Ernest, Mașek, *Arta de a fi spectator*, Ed. Meridiane, Bucuresti, 1986, p.39.
- [9] Brebenel, S, *Șlefuitorii de cuvinte/Medalion literar – Gabriela Melinescu*, <https://opiniabuzau.ro/slefuitorii-de-cuvinte-medalion-literar-gabriela-melinescu/>, accesat la 01.07.2023.

Bibliografie:

- Barbu, Eugen, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent. Poezia română contemporană*, Ed. Eminescu, București, 1975, p.430.
- Christi, Aura, *Banchetul de litere*, București, 2006, p.186
- Cozea, Liana, *Al doilea eu*, Editura Cartea Românească, București, 2013, p 133.
- Mașek, Victor Ernest, *Arta de a fi spectator*, Ed. Meridiane, Bucuresti, 1986, p. 39.
- Melinescu, Gabriela, *Lupii urcă în cer*, roman, Editura Fundației Culturale Române, 1993, p. 6.
- Melinescu, Gabriela, *Regina străzii*, roman, Editura Albatros, 1996.
- Melinescu, Gabriela, *Jurnal suedez*, I-V, Editura Polirom, Iași, 2002, 2003, 2004, 2008, 2010.
- Melinescu, Gabriela, *Acasă printre străini*, traducere din limba engleză și note de Elena – Maria Morogan, Polirom, 2004.
- Melinescu, Gabriela, *Ghetele fericirii*, nuvele traduse din suedeză de autoare, Editura Polirom, Iași, 2006.
- Melinescu, Gabriela, *Mama ca Dumnezeu*, în Rev. Letre Internationale, ICR 2006-2007, nr 60.
- Melinescu, Gabriela, *Mama ca Dumnezeu*, în Rev. Letre Internationale, ICR 2007-2008, nr 64.
- Petras, Irina, *Cărțile deceniului 10*, Casa cărții de știință, Cluj-Napoca, 2003, p. 227
- Vianu, Tudor, *Cronica mărunță*, în Gîndirea, VII, nr.12, dec. 1926, p. 364-365
- Zalis, Henri., *Sub semnul realului. Eseu despre naturalismul european*, Editura enciclopedică română, București, 1974, p. 10-11

Resurse online:

- Acasa printre străini. Unde este acasă pentru Gabriela Melinescu?*, <http://jovimpresii.blogspot.com/2009/05/acasa-printre-straini.html>, accesat la 30.06. 2023
- Brebenel, S, *Șlefuitorii de cuvinte/Medalion literar – Gabriela Melinescu*, <https://opiniabuzau.ro/slefuitorii-de-cuvinte-medalion-literar-gabriela-melinescu/>, accesat la 01.07.2023
- Onaca, Daniel, *Trecute vremi de doamne și... mătăsurii*, , <https://revistacititordeproza.wordpress.com/2011/02/20/trecute-vremi-de-doamne-si-matasuri/>, accesat la 30.06.2023.
- Mamma som Gud – O discuție despre cel mai recent volum semnat Gabriela Melinescu*, <https://www.icr.ro/pagini/mama-ca-dumnezeu>, accesat la 22.06.2023.
- https://carti.eoo.ro/stari-de-suflet_2753, accesat la 30.06.2023.